

Alle leerlingen een plek: mogelijkheden voor maatwerk in het voortgezet onderwijs

September 2016

Het uitgangspunt van passend onderwijs is dat alle leerlingen naar school gaan en een passend aanbod krijgen. De wetgeving biedt ruimte voor scholen en samenwerkingsverbanden om in overleg met ouders voor alle leerlingen een passend onderwijsaanbod te organiseren. Dit kan soms ook deels op een andere locatie dan waar de leerling is ingeschreven. In deze brochure worden de (nieuwe) mogelijkheden op een rij gezet.

Symbiose en meetellen onderwijstijd

Leerlingen kunnen een deel van het onderwijsprogramma op een andere school volgen. Leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (vso) die gedeeltelijk naar het regulier voortgezet onderwijs (vo) (inclusief een tussenvoorziening als een orthopedagogisch-didactisch centrum (opdc)) gaan, maken daarbij gebruik van de symbioseregeling¹. Daarmee is het ook mogelijk om gedeeltelijk naar een instelling voor middelbaar beroeps-onderwijs (mbo) te gaan. Voor leerlingen op het vo die ook les volgen op een andere school voor vo of vso, heet dit 'meetellen onderwijstijd'². De onderwijstijd op deze andere school wordt meegeteld met de onderwijstijd op de school waar de leerling staat ingeschreven. In beide gevallen moeten de twee scholen een schriftelijke overeenkomst sluiten, waarin afspraken worden gemaakt over het doel, het programma en de bekostiging³. Ook wordt er voor de leerling een ontwikkelingsperspectief opgesteld.

De Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) hanteert als richtlijn voor symbiose en meetellen onderwijstijd dat de verhouding tussen het onderwijs op de andere school waar de leerling lessen volgt en de 'eigen' school 60:40 is. Dat betekent dat de leerling op weekbasis maximaal 60 % van het onderwijsprogramma op de andere school mag volgen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat een leerling tijdelijk fulltime onderwijs op een andere school volgt dan waar de leerling is ingeschreven. Dit kan gedurende maximaal drie maanden.

De verschillende mogelijkheden kunnen onder andere worden benut voor de volgende situaties:

- Observatie van de leerling. Hierbij gaat het om leerlingen van wie het niet duidelijk is of ze nog op de juiste plek zitten of

leerlingen die zijn vastgelopen. Gedurende maximaal drie maanden kan worden gekeken of een andere school passender is.

- Tijdelijk of aaneengesloten elders expertise nodig. Er zijn leerlingen voor wie het nuttig is om langdurig een deel van het onderwijsprogramma op een andere school te volgen. Het gaat dan bijvoorbeeld om leerlingen die een auditieve of visuele beperking hebben en die voor het aanleren van bepaalde vaardigheden zijn aangewezen op de specialisatie van de instellingen voor cluster 1 of 2.
- Opname in een instelling. Hierbij gaat het om leerlingen die worden opgenomen in een open instelling zoals een revalidatiecentrum, een instelling voor jeugdzorg(plus) of in een justitiële jeugdinrichting, waarbij de leerling onderwijs volgt op de school die is verbonden aan die instelling. Wanneer de opname in een instelling minder dan 3 maanden duurt, kan de leerling ingeschreven blijven op de school van herkomst.

Voorbeeld

Peter is een jongen van 14 jaar die in de tweede klas van het voortgezet onderwijs zit (vmbo-t). In de klas raakt Peter snel overprikkeld. Dit uit zich in agressief en onvoorspelbaar gedrag, dat de situatie in de klas onveilig maakt. Het is moeilijk voor de leerkrachten te bepalen op welke momenten Peter overprikkeld raakt. Daarom heeft de mentor van Peter samen met de directie van de school besloten hem voor de komende periode te laten observeren in het voortgezet speciaal onderwijs, waar gekeken zal worden welke ondersteuningsbehoeften hij nodig heeft. Vervolgens kan er een advies worden uitgebracht over de vraag of de huidige school van Peter in deze ondersteuningsbehoeften kan voorzien, of dat hij meer gebaat is bij een schoolomgeving zoals die in het voortgezet speciaal onderwijs.

¹ Op grond van artikel 24 van de Wet op de Expertisecentra en artikel 12 van het Onderwijskundig besluit Wet op de Expertisecentra.

² Op grond van artikel 6h van de Wet op het voortgezet onderwijs.

³ Een voorbeeld van een symbioseovereenkomst is te vinden op de website van het Lecso.

Orthopedagogisch-didactisch centrum

Een opdc is een tijdelijke voorziening voor leerlingen die het onderwijs kortdurend niet (volledig) op een reguliere school kunnen volgen⁴.

Opdc inrichten

Een samenwerkingsverband kan ervoor kiezen een of meerdere opdc's in te richten, maar de inrichting van een opdc is niet verplicht. Als er een opdc wordt ingericht, wordt dat opgenomen in het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband en moeten er afspraken worden gemaakt over de bekostiging van de leerlingen en voor welke leerlingen het opdc is bedoeld.

Ontwikkelingsperspectief

Als een leerling naar een opdc gaat, blijft of wordt hij ingeschreven op een reguliere vo-school. De school van inschrijving stelt voor de leerling een ontwikkelingsperspectief op, waarin het doel en de ondersteuning van het opdc beschreven staan. Doel is de leerling te laten terugkeren op de eigen of op een andere passende school. Onderdeel van het ontwikkelingsperspectief is de verwachte verblijfsduur van de leerling op het opdc en daarnaast of de leerling tijdens die verblijfsduur het gehele onderwijsprogramma of een deel daarvan op het opdc volgt. Leerlingen kunnen maximaal twee jaar onderwijs volgen op het opdc.

Ouders

Als leerlingen en hun ouder(s)/verzorger(s) het niet eens zijn met een eventuele plaatsing op het opdc, de verlenging daarvan of terugplaatsing op het regulier onderwijs, dan wenden ze zich tot het bevoegd gezag van de school waar de leerling staat ingeschreven. Dan geldt dezelfde procedure als wanneer ouder(s)/verzorger(s) het niet eens zijn over het passend aanbod aan de leerling. Het onderwijs op een opdc wordt gegeven door leraren die voldoen aan de geldende bevoegdheids- en bekwaamheids-eisen in het voortgezet onderwijs.

Voorbeeld

Het opdc in Utrecht bestaat sinds 2009 en heeft als doel jongeren van 12-18 jaar te laten terugkeren naar de reguliere school waar zij staan ingeschreven. Er wordt op dit opdc onderwijs gegeven op vmbo-niveau en sinds 2013 ook op havo- en vwo-niveau. De meeste kinderen slagen erin om de stap terug naar het reguliere onderwijs weer te maken. Voor leerlingen waarbij nog niet duidelijk is wat de best passende plek is, maakt het opdc een uitgebreidere analyse van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Het opdc in Utrecht biedt ook een entreeopleiding met het mbo en werkt als plusvoorziening van de RMC Regio nauw samen met de mbo-instellingen in deze regio.

Leerlingen worden geplaatst op leerjaar en passend niveau. Er wordt gewerkt met een groepsgrootte van gemiddeld 12 leerlingen. Om de leerlingen goed voor te bereiden op terugkeer naar het regulier onderwijs vindt instructie vaak plaats op klassikaal niveau. Het OPDC verbindt ondersteuning in het onderwijs met jeugdhulp en zorg daaromheen. Op het OPDC is laagdrempelige hulpverlening in de vorm van jongerenwerk, pauzeactiviteiten en sportsociale vaardigheden. Het OPDC Utrecht werkt met het gedragsprogramma Positive Behavior Support (PBS).

Ontwikkelingen om meer maatwerk te kunnen realiseren

Korte termijn

Uitgangspunt is en blijft dat kinderen onderwijs volgen op een school. Soms zijn er echter situaties waarin dat vanwege lichamelijke of psychische problematiek tijdelijk of gedeeltelijk niet mogelijk is. Bijvoorbeeld voor kinderen die op school zo veel prikkels te verwerken krijgen dat zij aan leren niet toekomen of kinderen die door een beperking niet uren achtereen op een stoel kunnen zitten. Zonder maatwerk bestaat het risico dat deze kinderen volledig uitvallen uit het onderwijs, terwijl zij wel in staat zijn zich te ontwikkelen en te leren. Voor die situaties is er voor het regulier onderwijs tijdelijk een ruimere interpretatie toegestaan van een vrijstelling van geregeld schoolbezoek op grond van ziekte (Leerplichtwet, artikel 11, onder d⁵). Dit is al mogelijk in het (v)so.

Kern is een ruime interpretatie van het begrip 'ziekte', waardoor er ook kinderen onder kunnen vallen die vanwege een lichamelijke of psychische reden tijdelijk of gedeeltelijk niet naar school kunnen. Zij zijn (gedeeltelijk) vrijgesteld van geregeld schoolbezoek en moeten op grond van de sectorwetten adequaat en voldoende onderwijs ontvangen op het moment dat zij door hun ziekte de school niet kunnen bezoeken⁶.

De leerling blijft ingeschreven op de school. De school blijft dan ook verantwoordelijk voor het onderwijsprogramma en maakt hierover afspraken met de ouders, net als voor andere zieke leerlingen. De school stelt een ontwikkelingsperspectief op en maakt afspraken met ouders over het te volgen programma. Deze afspraken hebben betrekking op onderwijsaanbod, toetsing, de begeleiding vanuit school en de duur. De afspraken zijn zoveel mogelijk tijdelijk en gericht op terugkeer naar school. Desgewenst betreft de school de inspectie of de leerplichtambtenaar bij deze afspraken.

⁴ Op grond van artikel 17a, lid 10a van de Wet op het voortgezet onderwijs.

⁵ Voor het (v)so geldt deze mogelijkheid niet. Voor het (v)so is het op dit moment namelijk al mogelijk om ontheffing van de voorgeschreven onderwijstijd aan te vragen bij de Inspectie van het Onderwijs, zie artikel 12, tweede lid, artikel 14a, lid 2, onder f, en artikel 25, vijfde lid van de Wet op de Expertisecentra.

⁶ Op grond van artikel 8, tiende lid van de Wet op het primair onderwijs en artikel 6b van de Wet op het voortgezet onderwijs.

Wat wel kan

Een leerling kan vanwege lichamelijke redenen maar halve dagen naar school, raakt anders volledig overprikkeld, voor de andere helft van de dag maken school en ouders afspraken over een alternatief programma en zorgt de school ook voor bijpassend materiaal waarmee de leerling zelfstandig aan de slag kan.

De leerling doet dat thuis of op een andere gewenste locatie. Binnen het programma kan ook sprake zijn van bijvoorbeeld de inhuur van specifieke expertise, materiaal of onderwijsprogramma's.

Wat niet kan

Het is niet toegestaan dat de leerling uit het bovenstaande voorbeeld de helft van de week naar school gaat en de rest van de week elders onderwijs volgt, bijvoorbeeld bij een particulier initiatief een onderwijsprogramma volgt, op kosten van de school. Reden hiervoor is dat de verantwoordelijkheid voor de invulling van het onderwijs en de afspraken voor maatwerk bij de school ligt. De onderwijsbekostiging kan dus niet doorgezet worden naar een zorginstelling, een particulier initiatief of een instelling voor dagbesteding.

Langere termijn

Op dit moment worden twee wetswijzigingen voorbereid om de maatwerkmogelijkheden voor kinderen die tijdelijk of gedeeltelijk niet naar school kunnen beter juridisch te borgen. Van deze wijzigingen kan dus nog geen gebruik worden gemaakt. Het gaat om de volgende mogelijkheden:

1. De mogelijkheid om in het regulier onderwijs, net als in het speciaal onderwijs, af te wijken van de voorgeschreven onderwijstijd. Hierdoor komen er meer wettelijke mogelijk-

heden voor leerlingen die tijdelijk of gedeeltelijk niet naar school kunnen, maar bijvoorbeeld wel het onderwijsprogramma deels op school en deels thuis kunnen volgen. De inspectie gaat toezicht houden op de uitvoering hiervan.

2. De mogelijkheid om in zeer uitzonderlijke situaties voor een vooraf bepaalde periode bekostigd onderwijs te volgen bij particuliere initiatieven die geen onderdeel uitmaken van het bekostigde stelsel. Dit wordt geen recht van ouders, maar kan aan de orde zijn als een school en het samenwerkingsverband na onderzoek concluderen dat er in de regio voor die specifieke leerling (nog) geen passend aanbod is en als het op grond van het OPP op dat moment de beste route lijkt. Het wordt op deze manier alleen mogelijk om onderwijs te volgen bij initiatieven die onderwijs bieden dat voldoet aan de eisen zoals gesteld in de Leerplichtwet voor de zogenoemde B2- of B3-scholen.

Voor meer informatie: [De kamerbrief over onderwijs op een andere locatie dan school.](#)

Voorbeeld

Nienke is een meisje van 14 jaar. Zij staat op de wachtlijst voor een dagbehandeling bij een zorginstelling in verband met haar depressiviteit en (lichte) eetstoornis. De wachtlijst is ongeveer twee maanden. Nienke heeft door zowel haar gemoedstoestand als haar (lichte) eetstoornis weinig energie. Ze is snel moe en kan zich op school niet concentreren op haar werk. Dit alles heeft ervoor gezorgd dat de directie van de school in overleg met de onderwijsinspectie heeft besloten Nienke tot de start van haar dagbehandeling halve dagen naar school te laten gaan. Verder krijgt Nienke extra huiswerk mee naar huis, dat ze iedere dag met de intern begeleider nabespreekt.